

Nr 19.

Ankom till riksdagens kansli den 23 april 1923 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förslag till lag om upplagsbevis.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 13, som behandlats av första lagutskottet, hava herrar *Röing* och *Nilsson* i Tånga hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till lag om upplagsbevis i syfte att upplagsbevisen måtte representera den vara, å vilken de lyda, och att rättshandlingar avseende varan måtte knytas vid upplagsbeviset.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sin ifrågavarande hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Med anledning av motionen hava till utskottet inkommit framställningar från Stockholms Handelskammare, Handelskammaren i Göteborg, Stockholms Frihamnsaktiebolag, Göteborgs Frihamns Aktiebolag och Malmö Frihamnsaktiebolag, vilka förordat bifall till motionärernas hemställan.

Gemensamma eller allmänna upplagsmagasin för förvaring av spannmål och andra varor torde hava förekommit redan långt tillbaka i tiden. Först under det senaste århundradet med dess rika affärsliv och utvecklade kommunikationsväsende har emellertid magasinrörelsen tagit egentlig fart. Samtidigt därmed hava utvecklats sig rättsregler rörande de avtal och dokument, som föranledas av lagerhusrörelsen. Av särskilt intresse äro här de olika system, som framvuxit i England och Frankrike.

I England, ett av föregångslanden för det moderna magasinväsendet, har man att söka upphovet till detsamma i de varudockor, som inrättades i samband med landets utveckling till världshandelns medelpunkt. Det Ostindiska kompaniet ägde sålunda i mitten av 1600-talet i hemlandet stora lagerhus för uppläggning av importerade varor, som i regel försålles på av

Warrant-
institutet i
främmande
länder.

England.

kompaniet anordnade auktioner. I början av 1800-talet öppnades i London ett flertal dockor, tillhöriga stora bolag, vilka efter hand i flera avseenden övertogo kompaniets uppgifter. För närvarande finnes i Storbritannien och Irland förutom dockorna ett stort antal upplagsmagasin av olika slag. Vissa av dessa äro berättigade att mottaga tullpliktiga varor, under det att andra äro avsedda endast för icke tullpliktigt gods. Rätt att anlägga och driva dylik inrättning tillkommer envar efter vederbörlig anmälan.

Ur de i England rådande handelsförhållandena har framvuxit den där använda formen för dokument angående i lagerhusen inlagda varor. Vid de ovannämnda auktionerna plögde säljaren till köparen mot erläggande av handpenning utfärda en viktnota å den köpta varan. Säljaren behöll en med viktnotan lika lydande s. k. warrant. Intill tiden för gäldande av resterande köpeskillning kunde köparen genom att överlåta viktnotan förfoga över varan. Innehavaren av viktnotan ägde när som helst hos säljaren utlösa warranten. Varan utlämnades endast till den, som visade sig vara behörig innehavare av både viktnota och warrant. Efter angivna tidpunkt berättigade blott warranten till varans utbekommande. Handlingar liknande dem, som användes av kompaniet, utfärdades även av övriga dockor och lagerhus. I de fall, då i magasin lagrades varor, som icke blivit sålda eller som försålt mot kontant likvid, upprättades endast warrants. Dessa, som icke voro åtföljda av viktnota, berättigade till varans utbekommande redan från utfärdandet. Sistnämnda form av warrants blev efter hand den vanligast förekommande. Numera är warranten icke längre ett intyg angående försålda men i säljarens besittning kvarliggande varor utan ett bevis, varigenom utställaren erkänner sig hava mottagit en bestämd vara, som han förbinder sig att utlämna mot warrantens återbekommande. En dylik warrant representerar själva den vara, å vilken den utfärdats. Genom att transportera handlingen kan insättaren förfoga över det insatta godset. Den i dokumentet angivna insättaren eller den, som efter behörig överlåtelse visar sig vara innehavare av detsamma, äger att utfå varan. Dock är han skyldig att gälda därå belöpande hyra, frakt m. m. Tills betalning skett, har magasinet retentionsrätt i godset för dylika fordringar. Genom pantsättning av warranten kan godset även utnyttjas i kreditsyfte. Ofta sker pantsättningen genom en särskild urkund. Därest skulden icke gäldas å förfallodagen, äger borgenären sälja varan och göra sig betald ur köpeskillingen.

Frankrike. Även i Frankrike har sedan lång tid tillbaka funnits anstalter, motsvarande de engelska allmänna magasinerna. Under senare delen av 1600-talet upprättades sålunda i åtskilliga städer frilager, i vilka för reexport bestämda varor fingo avgiftsfritt uppläggas. Frilagren avskaffades visserligen kort tid därefter, men genom lagen den 8 floreal år XI (den 28 april 1803) om tul-

larna upprättades de ånyo och gjordes därvid tillgängliga även för varor, importerade för inhemsk förbrukning. Genom dekretet den 21 mars 1848 inrättades allmänna upplagsmagasin för lagring av inhemska och förtullade utländska varor. Ändrade bestämmelser angående allmänna upplagsmagasin gävos genom lagen den 28 maj 1858 angående handeln med varor, inlagda i allmänna lagerhus, vilken lag i sin tur modifierades genom lagen den 31 augusti 1870. I dekretet den 12 mars 1859 med däri senare vidtagna ändringar meddelades närmare föreskrifter rörande lagerhusen och den där bedrivna rörelsen. Den av historiska förhållanden betingade skillnaden mellan frilager för importens och reexportens behov samt allmänna upplagsmagasin för varor, avsedda för inrikes handel och export, bibehålles fortfarande. Fri-lager kunna upprättas antingen av staten eller av enskilda, vilka emellertid äro underkastade sträng kontroll från tullmyndigheternas sida. Innehavaren är även skyldig att ställa viss säkerhet, och varorna få icke kvarligga mer än en kort tid. De allmänna upplagsmagasinen äro privata företag. Statens tillstånd till inrättande av dylikt magasin måste emellertid sökas, och ansökningen skall åtföljas av utredning om att sökanden äger tillgångar, som stå i förhållande till det tillärnade företagets omfång. Därjämte skall sökanden ställa en större kaution. Innehavare av magasin får icke driva annan rörelse än belåning av varor och handel med warrants. Avgifterna för lagring skola sammanföras i taxor, vilka skola underställas viss myndighets fastställelse. Stora magasin finnas i Paris och även i åtskilliga andra städer.

Enligt 1848 års lag skulle å varor, inlagda i allmänna magasin, utfärdas endast ett mottagningsbevis. Genom 1858 års lag övergick man emellertid till ett system med två bevis. Över mottagna varor utställer sålunda magasinet ett mottagningsbevis och en därvid fogad likalydande warrant, vilka innehålla en förklaring, att godset mottagits och att det skall utlämnas till den, som i vederbörlig ordning kommit i besittning av beviset. Därest dessa handlingar indosseras tillsammans, överflytta de på mottagaren full dispositionsrätt över varan. Förvärv av endast warranten medför däremot pant-rätt i varan för det belopp, som å warranten angivits. Då warranten första gången indosseras för pantsättning, måste överlåtelsen angiva lånesummans belopp, förfallodagen samt långivarens namn och bostad. Den första pantsättningen av warranten skall även inregistreras hos upplagsmagasinet. Vanligt är, att warrantskuldens belopp och förfallodag jämväl antecknas å mottagningsbeviset. Genom att förfoga över enbart mottagningsbeviset kan insättaren sälja den inlagda varan. Innehavaren av detta bevis är att anse såsom godsets innehavare. Har warranten blivit avskild, äger emellertid magasinet icke utlämna varan till innehavaren av mottagningsbeviset, utan att samtidigt warranten företes eller det belopp, till säkerhet varför pant-

förskrivningen skett, inbetalas. Skulle magasinet utlämna varan utan iakttagande härav, blir magasinet ansvarigt för skulden. Om godsets ägare skulle vilja komma i besittning av varan före den i warranten utsatta betalningsdagen, men han icke kan med warrantborgenären överenskomma om villkoren för skuldens betalning, eller warrantinnehavaren är okänd, kan han hos magasinet deponera ett mot skulden svarande belopp. Godset kan därefter utlämnas mot återställande av mottagningsbeviset. Därest skulden ej betalas å förfallodagen, äger warrantinnehavaren viss tid efter verkställd protest låta försälja varan till täckande av sin fordran. Om försäljningssumman efter avdrag av å godset vilande tull, magasinshyra, kostnader m. m. ej förslår till gäldande av skulden, äger warrantinnehavaren regressrätt mot föregående överlåtare av warranten.

Jämväl i ett flertal andra främmande länder förekomma allmänna upplagsmagasin och finnas regler rörande de rättsförhållanden, som härflyta ur lagerhusrörelsen. I vissa länder står såsom i England rätten att inrätta magasin öppen för envar. Andra länder uppehålla kravet på koncession. Beträffande warrantlagstiftningen hava några länder anslutit sig till det engelska systemet med enkelbevis, under det att i andra införts dubbelbevis-system.

Holland. En med förhållandena i England likartad utveckling av de allmänna lagerhusen kan iakttagas i Holland. Även där har, till en början utan stöd av lag, framvuxit ett högt utvecklat magasinsväsen. En del magasin hava emellertid upprättats av staten eller under dess medverkan. För anläggande av allmänt magasin erfordras i regel intet särskilt tillstånd. Därest företaget avser mottagande även av tullpliktiga varor, kräves dock statens medgivande. I Holland tillämpas enkelbevissystem.

Amerikas förenta stater. Särskilt i Amerikas förenta stater har lagerhusväsendet under de senaste årtiondena genomgått en storartad utveckling. Magasin finnas av skilda typer. I synnerhet talrika äro magasin för spannmål och kylhus för livs-förnödenheter av olika slag. Företagen äro privata. Lagstiftningen rörande magasinerna tillkommer de särskilda staterna och är således icke enhetlig för hela unionen. Det gällande warrantsystemet torde kunna betecknas som enkelbevissystem.

Belgien. Enligt lagen den 4 mars 1846 är i Belgien rätten att anlägga magasin öppen för envar. Lagerhus hava upprättats av staten, kommuner och enskilda. Närmare föreskrifter rörande de vid lagerhusen förekommande dokumenten hava givits i lagen den 18 november 1862 om inrättande av warrantsystem. Sistnämnda lag ansluter sig i huvudsak till de franska rättsreglerna om dubbla bevis.

De för Italien gällande reglerna om lagerhus återfinnas i lagen den 17 december 1882 om allmänna magasin samt i förordningarna i samma ämne den 4 maj 1873 och den 1 augusti 1875. Enligt nämnda lag äger envar rätt att grunda och driva dylik anläggning. Dock åligger honom viss anmälnings-skyldighet. Magasin hava upprättats av kommuner och enskilda. Den genom dekretet den 31 oktober 1882 promulgerade handelslagboken innehåller i 1 boken 16 titeln ingående bestämmelser rörande warrantinstitutet. Däri föreskrives ett dubbelbevissystem i huvudsaklig överensstämmelse med det i Frankrike tillämpade.

Italien.

I Österrike gäller enligt lagen den 28 april 1889 om inrättande och drivande av offentliga lagerhus samt om de av dessa utställda lagerbevisen koncessionstvång för upprättande av allmänna magasin. Något större antal magasin torde icke hava inrättats. Lagen ansluter sig till dubbelbevissystemet.

Österrike.

De första i Danmark gällande reglerna om offentliga magasin gåvos genom lagen den 23 februari 1866 om upplagshus. Enligt nämnda lag äga enskilda eller bolag att med bemyndigande av justitieministeriet upprätta offentliga magasin. Å de inlagda varorna skola utfärdas enkla bevis. För närvarande torde icke finnas något magasin, som begagnar sig av 1866 års lag. Ett annat system har införts genom lagen den 30 mars 1894 om upplagsbevis och garantibevis för varor, som uppläggas i Köpenhamns frihamn, jämte tilläggsförfattningarna den 15 februari och den 12 oktober 1895. Nämnda lag, som ansluter sig till bestämmelse i lagen den 31 mars 1891 om anläggandet av en frihamn i Köpenhamn, har avseende endast å varor, som uppläggas hos det bolag, Kjøbenhavns Frihavns Aktieselskab, som har koncession på driften av nämnda frihamn. Lagen har upptagit systemet med dubbla dokument. Icke heller dessa bevis torde i större utsträckning nyttjas inom affärlivet.

Danmark.

I Finland gäller i förevarande ämne förordningen den 30 september 1892 om allmänna upplagsmagasin med rätt att utgiva warrants samt kungörelsen den 25 maj 1893, innehållande närmare föreskrifter om dylika magasin. Enligt nämnda förordning må magasin upprättas av stads- eller landskommun, inhemskt bolag eller enskild person. Tillstånd till anläggningen sökes hos statsrådet. Ansökningen skall åtföljas av förslag till reglemente för inrättningen. Lagen har antagit det franska systemet med två dokument.

Finland.

Tyskland saknar enhetlig lagstiftning rörande lagerhus. Allmänna bestämmelser om lageravtal och lagerbevis givas emellertid i handelslagboken den 10 maj 1897, 3 boken, 5 avdelningen. Offentliga magasin hava upprättats av staten, kommuner och enskilda. I allmänhet gäller enkelbevissystem.

Tyskland.

Bestämmelser angående lagerhus och upplagsbevis torde finnas även i

vissa schweiziska kantoner, Spanien, Portugal, Ungern, Rumänien, Grekland och en del utomeuropeiska stater.

Tidigare förslag om warrantinstituttets införande i Sverige.

I vårt land saknas för närvarande ett utvecklat lagerhusväsen. Allmänna magasin, där enskilda kunna inlägga varor, hava visserligen upprättats såväl av enskilda bolag som av staten, men någon större betydelse för varuomsättningen kunna dessa magasin knappast sägas hava erhållit. En bidragande orsak härtill torde vara den rådande bristen på regler angående med lagerhusrörelsen sammanhängande rättsförhållanden. Endast ifråga om lagring av järn och en del andra vågförda effekter samt om belåning av dessa hava tidigare givits vissa föreskrifter. Frågan om införande av en warrantlagstiftning har emellertid vid flera tillfällen varit föremål för prövning.

Riksdagens skrivelse d. 6 maj 1871.

Såsom motionärerna erinra, framhölls i en vid 1871 års riksdag inom första kammaren väckt motion, nr 7, behovet av en lag, med stöd av vilken man skulle kunna inrätta magasin eller upplagsplatser, där en producent eller handlande kunde upplägga en vara mot ett kvitto av den beskaffenhet, att det representerade själva varan, så att denna ej kunde säljas eller pantsättas utan genom överflyttande av beviset och ej heller tagas i mät eller beläggas med kvarstad, utan att sådan åtgärd träffade själva beviset. Fördelen av sådana inrättningar vore dels att affärer underlättades dels ock att man bekvämast komme i tillfälle att begagna sin vara såsom säkerhet för lån. Enligt hemställan av lagutskottet i avgivet utlåtande, nr 21, anförde riksdagen i skrivelse till Konungen den 6 maj 1871, nr 23, bland annat, att riksdagen beträffande nyttan och behövligheten av sådana inrättningar, som de i motionen avsedda, till alla delar instämde med motionären. Det låge emellertid i sakens natur, att dylika inrättningar icke kunde vinna någon omfattning och motsvara affärlivets behov med mindre lagliga innehavandet av de bevis; som utfärdades över inlämnade varor, gäve ovillkorlig rättighet att utbekomma själva varan, men en sådan rättighet syntes icke kunna härledas från vår gällande lag. Här skulle således lagstiftningens mellankomst erfordras. Riksdagen hemställde på den grund, att Kungl. Maj:t täcktes låta i överensstämmelse med vissa av riksdagen angivna grunder utarbета en lag i ämnet samt därom avlåta proposition.

Vid anmälan i statsrådet den 9 november 1871 av riksdagens berörda skrivelse framhöll justitiestatsministern, att riksdagen syntes hava lagt en icke ringa vikt därpå, att de bevis över inlämnade varor, som från upplagshusen utfärdades, skulle i fråga om köp och pantsättning representera själva varan. Ett lagstadgande i sådan syftning komme ostridigt att innebära en ganska väsentlig avvikelse från de i vår lagstiftning gällande grundsatserna och därtill åstadkomma den oegentlighet, att handlingar utfärdade med enahanda ordalydelse, möjligen även av en och samma person icke alltid komme

att inför lagen medföra samma verkan. De betänkligheter, som därav måste uppstå mot antagandet av ett dylikt stadgande, syntes vara av beskaffenhet att kunna rubbas endast genom ett tydligt ådagalagt behov därav för våra näringar. Tvivel om detta behovs tillvaro vore emellertid desto mera berättigat, som i Danmark, om vars lagstiftning i ämnet riksdagen erinrat, blott ett enda upplagsmagasin uppstått, vilket icke ens varit i någon stor utsträckning begagnat. Långt ifrån att vilja förneka den nytta, som av upplagsmagasins inrättande eljest kunde vara att vänta, ansåge justitiestatsministern, att vår gällande lagstiftning i detta avseende medgäve all den frihet, varav efter våra näringsförhållanden gjordes behov. Endast i en omständighet vore lagstiftningens mellankomst möjligen av nöden. Då tvekan uppstått om tolkningen av 17 kap. 3 § handelsbanken, erfordrades nämligen en förklaring av innehåll, att vad i nämnda lagrum stadgades om panträtt avsåge även det fall, att gods, vari panträtt vore av ägaren medgiven, innehades av tredje man, som förbundit sig att tillhandahålla panthavaren godset eller dess värde.

Vid granskning i högsta domstolen av ett förslag till lagförklaring av angivna innehåll framhöll en ledamot, bland annat, att den ifrågasatta lagförklaringen icke syntes kunna skäligen remplacera den av riksdagen begärda förordningen angående upplagshus för produkter och varor med den trygghet, som en sådan på goda grunder byggd lagstiftning skulle medföra, samt att han önskade all framgång åt den av riksdagen begärda lagstiftningen. Även två andra ledamöter uttalade antydningssvis önskligheten av bestämmelser angående upplagshus.

Enligt uttalande till statsrådsprotokollet den 26 januari 1872 fann emellertid justitiestatsministern, att den förhoppning, som uttalats därom, att vår lagstiftning i förevarande hänseende medgäve erforderlig frihet, blivit ytterligare bekräftad genom vad som erfarits därom, att särskilda bolag vore bildade eller under bildning på våra viktigaste handelsplatser för åstadkommande av upplagsmagasin i stor skala, och detta oberoende av någon förväntad ny speciallagstiftning i frågan. Skulle emellertid en sådan lagstiftning vara verkligen av behovet påkallad, syntes kännedom såväl därom som ock huru beskaffad den nya lagen borde bliva, säkrast kunna vinnas genom erfarenheten från de anstalter, som torde hos oss uppstå.

Den nyssnämnda förklaringen blev genom proposition, nr 9, förelagd 1872 års riksdag. Ut i en vid samma riksdag, inom andra kammaren väckt motion, nr 147, framhölls, att det genom riksdagens ovanberörda skrivelse påkallade lagförslaget angående upplagshus i anseende till hinder av andra viktiga lagfrågor ej komme att framläggas vid då pågående riksdag, men att behovet av lagstiftning i ämnet gjorde sig alltmera gällande och påkallade lagstiftar-

*Proposition
till 1872 års
riksdag.*

nas skyndsamma mellankomst. På grund därav hemställde motionären, att riksdagen måtte låta genom sitt lagutskott utarbета och för sin del besluta lag i ämnet i huvudsaklig överensstämmelse med den gällande danska lagen. Lagutskottet hemställde i utlåtande, nr 36, att propositionen måtte av riksdagen bifallas. Beträffande motionen uttalade utskottet, att behovet av en sådan lag angående upplagshus, som avsetts i riksdagens skrivelse, icke blivit i någon väsentlig mån avhjälpt genom den omförmälda lagförklaringen. Med hänsyn till Kungl. Maj:ts i propositionen gjorda uttalanden, och då antagligt vore, att ett lagförslag i detta ämne ej skulle lyckas vinna Kungl. Maj:ts sanktion, vore det ej lämpligt, att riksdagen för det dåvarande vidtog någon åtgärd för frågans lösning. Utskottet hemställde för den skull, att motionen måtte lämnas utan vidare bifall. Riksdagen biträdde utskottets förslag, var-efter den antagna förklaringen utfärdades den 24 maj 1872.

*Betänkande
d. 22 juni
1895 ang. fri-
lager m. m.*

Frågan om lagstiftning angående upplagsbevis har även berörts i samband med spörsmålet om vissa ändringar i tullagstiftningen. Den kommitté, som med betänkande den 22 juni 1895 framlade förslag till förordning om frilager och frihamn m. m. framhöll sålunda, att kommittén förutsatte, att genom särskild lag skulle öppnas möjlighet att beträffande frilagergods eller varor, som upplagts i frihamn, måtte kunna efter medgivande av Konungen utfärdas s. k. warrants. Bestämmelser hava som bekant meddelats angående frihamn genom förordningen den 15 november 1907 samt beträffande frilager genom förordningen den 20 december 1912.

*Betänkande
d. 9 mars 1920
ang. spann-
målshandelns
ordnande
m. m.*

Även i sammanhang med problemet om jordbrukets driftkredit har frågan om lagstiftning i nu förevarande ämne varit föremål för prövning. I ett betänkande angående den inrikes spannmålshandelns ordnande och lantmännens övertagande av driften av statens spannmålslagerhus, som den 9 mars 1920 avgavs av kommitterade, tillkallade av Sveriges Allmänna Lantbrukssällskap, uttalade sig kommitterade rörande det lagringsbevis, som spannmålsägare av lagerhuset skulle erhålla å därstädes inlagd spannmål. Kommitterade anförde, bland annat, att detta bevis alltid måste innehålla lagerhusets erkännande av spannmåls mottagande samt dess förbindelser att å tid, som kunde bestämmas på olika sätt, till i vederbörlig ordning legitimerad innehavare av beviset åter utlämna den till förvaring mottagna spannmålen eller däremot svarande kvantitet och kvalitet spannmål. Lagringsbeviset skulle först och främst användas vid spannmåls försäljning. Då den av lagerhuset till förvaring emottagna spannmålen endast utlämnades emot bevisets återställande, bleve detta bärare av äganderätten till spannmålen och representerade sålunda spannmålen på samma sätt som ett konnossement representerade en i fartyg inlagd vara. Genom bevisets transporterande å annan överflyttades även äganderätten till spannmålen och sålunda också rätten

att av lagerhuset kräva dess utlämnande. Men ett dylikt lagringsbevis kunde tydligtvis jämväl belånas. Långgivaren behölle därvid beviset såsom pantsäkerhet för det försträckta beloppet. Hade emellertid lån sålunda upptagits å ett parti spannmål, upplagt å lagerhus, mötte för den förpantade spannmålsens ägare vissa svårigheter beträffande dess försäljning vid det förhållande, att han då icke längre innehade det å spannmålspartiet utfärdade lagringsbeviset. I vissa länder hade man av denna anledning i stället för ett enda lagringsbevis, som skulle användas både för spannmålsens försäljning och belåning, satt två bevis, det ena för den i lagerhus inlagda varans belåning och det andra för dess försäljning. Kommitterade anslöto sig för sin del till enkelbevissystemet, som enligt kommitterades mening genom sin enkelhet erbjöde stora praktiska fördelar framför dubbelbevissystem. Kommitterade hade även förslagsvis utarbetat formulär för lagringsbevis. Frågan om försäljning av ett i lagerhus upplagt och i bank belånat parti spannmål skulle enligt kommitterades mening enklast och bäst lösas om i den slutsedel, som upprättades mellan säljare och köpare, intoges en klausul, vari säljaren bemyndigade köparen att i banken, mot gäldande av förpantningssumman och upplupen ränta utlösa upplagringsbeviset, vilket säljaren i slutsedeln transporterade å köparen. Denne betalade säljaren kontant skillnaden mellan den avtalade köpeskillingen och förpantningssumman samt övertog därjämte ansvarigheten för denna senare jämte upplupen ränta. Köparen kunde sedermera låta banklånet inestå tills han önskade från lagerhuset uttaga sin spannmål.

Vidkommande administrationen av statens spannmålslagerhus borde denna enligt kommitterades mening så ordnas, att spannmålsens belåning genom dessa lagerhus möjliggjordes. För att lagerhusorganisationerna skulle kunna fungera såsom förvarare av pantsatt gods för borgenärers räkning, måste lagerhusens administration vara fullt självständig. Den kunde således icke drivas av i spannmålshandeln verksamma företag, vilka i lagerhusen önskade upplägga spannmål för att därå upptaga lån.

Kommitterade fogade vid sitt betänkande ett särskilt utlåtande av verkställande direktören i Svenska Bankföreningen Charles Dickson angående frågan om lämpliga åtgärder för att underlätta belåning av spannmål i lagerhus. Dickson anförde, bland annat, att lagerhusen måste organiseras som fullt självständiga företag, vilka icke finge syssla med något annat än förvaring av mottagna varor. Endast om lagerhusen bleve sådana självständiga företag, kunde de fungera såsom förvarare av pantsatt gods för borgenärers räkning. För att den spannmål, som komme att inläggas i lagerhus, skulle få värde såsom belåningsobjekt, vore emellertid av vikt att lagerhusen kunde förskaffa sig förtroende. Första villkoret för dylikt förtroende vore givetvis

en god skötsel. De bevis, som av lagerhusen komme att utfärdas över inlagd spannmål, borde få samma karaktär som i utlandet förekommande warrants. Det kunde ifrågasättas om ej här behövdes särskild lagstiftning. Då bevisen skulle utställas till den, som inlade spannmålen och således ej till den, som lämnade kredit mot spannmål, vore det tvivelaktigt om 1872 års förklaring kunde anses gälla i berörda fall.

I skrivelse till Konungen den 17 augusti 1920 framställde Lantbrukssällskapet vissa önskemål beträffande förvaltningen av statens spannmålslagerhus samt hemställde, att anordningar måtte träffas för att å lagerhusen inlagd spannmål måtte kunna i bank belånas mot av lagerhusförvaltningen utfärdat lagringsbevis.

*Fryshusstyre-
relsens yt-
rande d. 4
sept. 1920.*

Statens fryshusstyrelse, åt vilken Kungl. Maj:t uppdragit att omhänderväsa förvaltningen av statens spannmålslagerhus, avgav den 4 september 1920 infortrat yttrande över Lantbrukssällskapets berörda framställning. Beträffande frågan om belåning av i lagerhus inlagd spannmål åberopade styrelsen en av professorn Östen Undén på styrelsens anmodan verkställd utredning. Däri framhöll Undén önskvärdheten av att för vinnande av de med lagerhusens inrättande förenade syften upplagsbevisens överlämnande som pant till vederbörande långgivare för denne kunde medföra tryggad panträtt i godset, men erinrade, att upplagsbeviset icke enligt gällande rätt kunde representera varan på samma sätt som konnossementet representerade det inlastade godset. Kollisioner kunde alltså uppstå mellan anspråk, som härledde sig från förvärv av upplagsbeviset, och anspråk, som härledde sig från förvärv i avseende å godset direkt utan förmedling av upplagsbeviset. För att upplagsbeviset skulle kunna representera varan och giva samma trygghet åt förvärvaren, som innehavet av konnossement medförde i avseende å last, erfordrades särskild lagstiftning, som generellt löste nyssnämnda kollisioner till förmån för upplagsbevisets innehavare. Vad särskilt beträffade pantsättning ansåge Undén det för en giltig pantsättning av den lagrade spannmålen böra, med försiktig tolkning av gällande rätt, krävas, att depositarien i förhållande till viss långgivare och från en angiven tidpunkt förbunde sig att tillhandahålla godset såsom pant. Giltig panträtt uppkomme sålunda först, när lagerhuset på ägarens begäran utfäste sig att tillhandahålla spannmålen såsom pant åt banken för ett visst eller vissa lån. Undén framhöll slutligen, att särskild lagstiftning snarast möjligt angående upplagsbevis vore önskvärd för främjande av med lagerhusens upprättande förenade syften.

Av Undéns utredning framginge, anförde styrelsen, att med en viss avfattning av upplagsbevisen belåning av å lagerhusen inlagd spannmål kunde ske även enligt nu gällande lagbestämmelser. Styrelsen hemställde, bland annat, dels att lagerhusen måtte upplåtas till allmänt begagnande och för-

valtas av styrelsen genom särskilt tillsatta föreståndare, dels ock att Kungl. Maj:t täcktes fastställa formulär för upplagringsbevis samt så snart sig göra låte föranstalta om särskild lagstiftning angående upplagringsbevis för främjande av de med lagerhusens upprättande förenade syften.

Den 8 oktober 1920 förordnade Kungl. Maj:t på föredragning af chefen för jordbruksdepartementet, att statens spannmålslagerhus skulle, under förvaltning av fryshusstyrelsen, som därefter skulle kallas statens lagerhus- och fryshusstyrelse, upplåtas till allmänt begagnande för inlagring av spannmål såsom deposition mot avgift enligt av Kungl. Maj:t fastställd taxa. Vidare meddelade Kungl. Maj:t närmare föreskrifter angående formen för depositionen och innehållet i de utfärdade mottagningsbevisen.

I skrivelse den 21 oktober 1920 anhöll därefter chefen för jordbruksdepartementet, att chefen för justitiedepartementet måtte taga i övervägande de ytterligare åtgärder, som i lagstiftningsväg kunde finnas erforderliga för ett tillfredsställande ordnande av frågan om belåning av i lagerhus inlagd spannmål. Med anledning av denna skrivelse uppdrog chefen för justitiedepartementet åt två sakkunniga att inom departementet biträda vid behandlingen av denna fråga. De sakkunniga redogjorde i en den 11 mars 1921 avgiven promemoria för vad i frågan tidigare förekommit samt anförde vidare, bland annat, att enligt inhämtade upplysningar riksbanken sedan början av februari 1921 beviljade lån mot pant av spannmål, som enligt upplagringsbevis mottagits till förvar i statens spannmålslagerhus och som enligt särskild förbindelse av statens lagerhus- och fryshusstyrelse tillhandahölles riksbanken såsom pant. Bankosekreteraren hade till de sakkunniga uttalat, att denna särskilda förbindelse icke syntes vålla några särskilda olägenheter, om än det givetvis vore bättre om pantsättning kunde ske endast genom upplagringsbevisets överlämnande såsom pant. Olägenheterna med två handlingar syntes emellertid kunna undvikas genom den särskilda förbindelsens anbringande å själva upplagringsbeviset. Vidare erinrade de sakkunniga, att sedan Kungl. Maj:t år 1909 tagit initiativ till återupptagande av samarbetet med Danmark och Norge för åstadkommande av överensstämmande lagstiftning å obligationsrättens område delegerade från de tre länderna, som för sådant ändamål sammanträtt i Stockholm under november månad nämnda år, enats om ett program för det gemensamma lagstiftningsarbetet. Ett av de ämnen, som inginge i detta program, vore avtal och värdehandlingar, som föranleddes av lagerhusrörelse. Man kunde sålunda antaga, att arbete i syfte att åstadkomma gemensamma nordiska lagar på detta område komme att upptagas i en icke alltför avlägsen framtid. Under sådana förhållanden syntes det icke kunna ifrågasättas att i förväg hos oss lagstifta rörande en speciell del av ämnet med mindre ett verkligt behov av lagstiftningsåtgärder förelåge. Av det an-

*P. M. d. 11
mars 1921
ang. upplags-
bevis.*

förda framginge emellertid, att man vid belåning av spannmål, upplagrad i statens spannmålslagerhus, åtminstone tills vidare kunde nödtorftigt reda sig med en tillämpning av gällande lag och de föreskrifter, som i anslutning därtill blivit utfärdade. Skulle det tillvägagångssätt, som man ämnade följa, i praktiken visa sig vara förenat med större olägenheter, än man hade anledning förmoda, kunde frågan om en speciell lagstiftning på detta område tagas upp till förnyad prövning. Under tiden hunne man också vinna större erfarenhet om de eventuella bristerna i det system, för vilket man inrättat sig.

Utskottet. Såsom redan i förberörda, vid 1871 års riksdag väckta motion framhållits, kan ett väl utvecklat lagerhusväsen medföra betydande fördelar för näringslivet. De allmänna upplagsmagasinen möjliggöra för producenter och köpmän att undvara stora och dyrbara magasinlokaler. Under det att de enskilda magasinerna draga kostnader, även då de icke eller endast till en del utnyttjas, erlägges i de allmänna lagerhusen betalning endast för det utrymme, som vid varje tillfälle tages i anspråk. Genom att lagra sina varor i dessa magasin befrias varuägaren från omsorgen om varornas vård, vilken i regel bättre och billigare omhänderhaves av vid magasinet anställd personal. I synnerhet blir detta av betydelse, då fråga är om varor, som för sin magasinering kräva särskilda anordningar eller viss teknisk behandling. De allmänna magasinerna äro sålunda, därest de förläggas till i kommunikationshänseende lämpliga platser, ägnade att nedbringa de å varorna belöpande kostnaderna och bidra i följd härav såväl att sänka priserna inom landet som att öka konkurrenskraften å utländska marknader.

Av än större betydelse för näringslivet bliva emellertid de allmänna lagerhusen, om med dem förenas en ändamålsenlig anordning i fråga om de bevis över insatta varor, som av lagerhusen utfärdas. Därest dessa bevis representera själva varan, så att ett förfogande över dokumentet betraktas såsom disposition över varan, kunna de inom affärlivet vanligast förekommande rättshandlingarna företagas, utan att varan behöver lämna magasinet eller särskilda dispositioner träffas rörande densamma. Härigenom vinnes givetvis en förenkling av formerna för de berörda rättshandlingarna och en betydande besparing av tid och kostnader. En dylik anordning kan därför medföra avsevärd lättnad för varuomsättningen. Densamma skapar även ökade möjligheter för varans användande såsom kreditunderlag. Med begagnande av dylika bevis kan varuägaren på ett bekvämt sätt utnyttja det i varan nedlagda kapitalet och kreditgivaren erhålla en betryggande säkerhet för sin fordran.

De fördelar, som sålunda kunna vinnas genom ett utvecklat lagerhusväsen

och ett därmed förenat väl anordnat warrantsystem, hava, såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen, vunnit beaktande och föranlett åtgärder i ett flertal främmande länder. Berörda fördelar synas enligt utskottets mening tala för warrantinstitutets införande även i vårt land. Den av justitiestatsministern år 1872 omförmälda förutsättningen för en lagstiftning i detta syfte eller ett tydligt ådagalagt behov därav för våra näringar torde numera vara för handen. En närmare redogörelse för den storartade utveckling, vårt näringsliv sedan nämnda år genomgått, läser icke vara erforderlig. Att behovet av främmande magasin för lagring av varor genom omsättningens ökning avsevärt slegrats torde vara uppenbart. För att tillgodose nämnda behov hava magasin även uppförts av såväl staten som kommuner och enskilda. Ett ändamålsenligt utnyttjande av dessa magasin kräver emellertid ett praktiskt och pålitligt lagerbevissystem. Ett dylikt skulle enligt utskottets uppfattning medföra betydande fördelar för olika grenar av vårt näringsliv.

För storhandeln skulle lagerbevisen säkerligen kunna bliva av stor betydelse. Varje åtgärd, som är ägnad att förenkla förfarandet och nedbringa kostnaderna, inverkar givetvis förmånligt på omsättningen och det allmänna prisläget. Såväl import som export draga fördel därav. Verkningarna av den i vårt land rådande relativa kapitalknappheten, som ofta nödvändiggör anlitaandet av lånat rörelsekapital, skulle motarbetas, därest möjlighet finnes att under enkla former belåna lagrade varor. Särskilt för de nyligen inrättade frihamnarna skulle ett lagerbevissystem vara till gagn. För varor, som lagras i dessa hamnar för att reexporteras eller förbrukas inom landet, framträder tydligt behovet av bekväma former för omsättning och belåning. Såsom framgår av det ovan sagda, har det även tidigare framhållits, att ett utnyttjande av frihamnarna förutsätter möjligheten att utgiva warrants. Att för handeln föreligger behov av ett warrantinstitut, har även bestyrkts av ovanberörda framställningar från handelskamrarna i rikets två största städer.

Jämväl för lösande av problemet om jordbrukets driftkredit torde ett väl avvägt lagerbevissystem vara av betydelse. Det har vid olika tillfällen framhållits, att lantmännen för närvarande icke kunna under praktiska former belåna jordbrukets produkter och på grund därav nödgas vid viss tidpunkt sälja desamma utan hänsyn till marknadsläget. Den form, som nu finnes för belåning av i vissa lagerhus inlagd spannmål, torde icke vara fullt tillfredsställande. Med införande av warrantinstitutet skulle dessa olägenheter i avsevärd mån undanröjas. Möjlighet skulle därigenom öppnas att bekvämt belåna de lagrade produkterna och avvakta den gynnsamma konjunkturen för deras avyttrande. Särskilt skulle detta bliva av betydelse vid lagring av spannmål, och anledning finnes till antagande, att därigenom ett ändamålsenligt ordnande av spannmålshandeln skulle underlättas; detta givetvis under

förutsättning, att ett tillräckligt antal lagerhus utrustade med befogenhet att utgiva warrants komme till stånd. Från olika håll har även gjorts gällande, att de under senare år uppförda spannmålslagerhusen och fryshusen kunna bliva till avsett gagn, först då av dem utfärdade lagerbevis erhålla karaktär av warrants.

För anordnande i vårt land av ett warrantsystem kräves emellertid lagstiftningens mellankomst. Att inom den nuvarande lagens ram inpassa ett dylikt system torde icke vara möjligt. Den i förberörda den 9 mars 1920 avgivna betänkande uttalade meningen, att redan nu ett bevis rörande i lagerhus inlagd spannmål representerar själva varan, synes icke äga stöd i vår rätt. Såsom av Undén i hans ovannämnda utlåtande anförts, erfordras för genomförande av detta önskemål uttrycklig lag. Den omständigheten, att, såsom de sakkunniga år 1921 uttalat, möjlighet redan nu finnes att i vissa fall belåna lagrad spannmål, och att man i detta avseende åtminstone tills vidare kan nödtorftigt reda sig med en tillämpning av gällande bestämmelser, synes utskottet icke böra föranleda ett undanskjutande av berörda lagstiftningsfråga. Med hänsyn till utskottets ovan uttalade mening rörande lämpligheten av att i vårt land införa ett warrantsystem finner utskottet frågan om dylik lagstiftning nu böra upptagas till prövning. Ett avgörande i denna fråga bör givetvis föregås av en allsidig utredning rörande systemets fördelar och olägenheter. Lämpligt synes även vara, att problemet i enlighet med uppgjort program för det gemensamma lagstiftningsarbetet löses under samverkan med våra grannländer. Givetvis kan utskottet icke för närvarande närmare yttra sig rörande detaljerna av den ifrågasatta lagstiftningen. Utskottet saknar sålunda anledning att ingå på spörsmålen om eventuella begränsningar i rätten att utfärda lagerbevis och om införande av enkel- eller dubbelbevissystem. Det torde emellertid vara uppenbart, att lagstiftningen bör så anordnas, att den motsvarar näringslivets krav och icke insnör dessamma i trånga former. Samtidigt höra givetvis de tillämnade bestämmelserna bereda erforderlig trygghet och, såvitt möjligt, hindra osund spekulation.

Då utskottet sålunda anser sig böra tillstyrka avlåtandet av en skrivelse i motionens syfte, förbiser utskottet ingalunda, att lagstiftningen icke i och för sig kan skapa gynnsamma förhållanden på detta område. Därför kräves, bland annat, att de möjligheter, lagen öppnar, ändamålsenligt utnyttjas. Det fordras emellertid även, att lagerhusen anordnas och drivas på ett sådant sätt, att de av dem utfärdade dokumenten erbjuda tillräcklig säkerhet. Utan det erforderliga underlaget i ett väl ordnat lagerhusväsen torde de ifrågasatta lagbestämmelserna bliva endast en tom form.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt med vår lagstiftning må kunna införlivas bestämmelser angående upplagsbevis eller lagerbevis representerande själva varan (warrants), samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 23 april 1923.

På första lagutskottets vägnar:

JAKOB PETTERSSON.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Hederstierna**, *Jacob Larsson**, *Rogberg*, *Leander*, *Klefbeck*, *Edw. Larson**, *K. G. Westman* och *Sandegård*;

från andra kammaren: herrar *Pettersson* i Södertälje, *Strid*, *af Ekenstam*, *Leo**, *Johansson* i Brånalt, *Söderberg*, *Johanson** i Huskvarna och *Carlson* i Mölndal.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.